

УДК 007:378.1

Сегол Р. І.,

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри видавничої справи та редагування,
Видавничо-поліграфічний інститут, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»*

ЗМІШАНА ОСВІТА В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІЗ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

У статті визначено сучасні тенденції в освітньому процесі, зокрема — поняття про «змішану», або «гібридну» освіту. Подано головні моделі змішаної освіти: ротаційну, флекс-модель, модель a la carte та насичену віртуальну модель. У сучасному процесі міжкультурної комунікації компетенції фахівців у галузі видавничої справи та редагування та підготовка таких фахівців потребують впровадження нових технологій на стику онлайн- та офлайн-освіти. На основі результатів дослідження можливе подальше впровадження змішаної освіти у процес підготовки фахівців із видавничої справи та редагування.

Ключові слова: змішана освіта, онлайн-курс, ротаційна модель, флекс-модель, модель a la carte, насичена віртуальна модель.

Сучасні тенденції у світовому освітньому процесі та ринок праці фахівців диктують нові вимоги до якості кадрів, вимагають впровадження новітніх технологій у навчальний процес. Фахівець у галузі видавничої справи та редагування — це спеціаліст інформаційного суспільства, який чітко реагує на швидкоплинні зміни в комунікаційному середовищі, вміє оцінювати тенденції й інновації, тому освітні технології для підготовки таких фахівців мають оновлюватись постійно, бути на часі.

Метою дослідження є визначення релевантної моделі використання технологій змішаного навчання під час підготовки фахівців з видавничої справи та редагування шляхом впровадження цих технологій у навчальний процес кафедри видавничої справи та редагування Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного

університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Розвиток інтернет-технологій, можливість доступу до мережі в будь-який час та в будь-якому місці, поява новітніх пристроїв для користування інтернетом й збільшення обсягів інформації, яка генерується мережевим суспільством спричинили інтерес до використання мережевих технологій у навчальному процесі. У 2008 році Дейвом Кормієром уперше був запропонований термін «масові відкриті онлайн-курси» — навчальні курси, які розміщуються онлайн для широкої аудиторії й розраховані на всіх зацікавлених користувачів із доступом до інтернету незалежно від віку, статі, національності, країни проживання, соціальних стандартів тощо [2; 3]. Перші масові відкриті онлайн-курси були розраховані на дистанційне навчання студентів вищих навчальних закладів, проте головна мета цієї форми навчання — освіта для всіх та всюди, бути студентом вищого навчального закладу для того, щоб пройти масовий відкритий онлайн-курс з навчальної дисципліни, яка належить до сфери зацікавлень, абсолютно непотрібно.

У 2012 році термін «масовий відкритий онлайн-курс» нарешті одержав ту імплементацію, про яку говорив його автор ще 2008 року: у світі одночасно запрацювали три провідні платформи онлайн-освіти: Coursera (платформа заснована викладачами Стенфордського університету), Udacity (заснована викладачами Стенфордського університету, розвитку набула завдяки курсам лекції Технологічного інституту Джорджії) та edX (спільний проект Гарвардського університету та Массачусетського технологічного інституту) [4; 5]. Завдяки цим платформам вища освіта стала загальнодоступною, вона перестала бути доступною тільки тим, хто може це собі дозволити фінансово — освіта стала доступна всім та всюди в один клік.

На сьогодні платформи масових відкритих онлайн-курсів стають не тільки неприбутковими організаціями, які мають на меті зробити освіту доступною, вони швидко набирають ваги як комерційні структури завдяки імплементації новітніх технологій у бізнес. Колектив Coursera оголосив, що з 2016 року відеоматрієали на платформі будуть доступними для всіх, проте перевірка завдань стане платною. Udacity перевели частину курсів у платний формат. Платформа edX залишає вибір за слухачем — частина курсів має платні та безкоштовні версії, які відрізняються наявністю та відсутністю

паперового сертифіката про успішне закінчення навчання. Проте, платформа edX — не лише один із гігантів масової онлайн-освіти. Команда фахівців із Гарвардського університету, Массачусетського технологічного інституту та Google розробила відкрите програмне забезпечення OpenEdX, яке можна використовувати для імплементації онлайн-освіти, тобто розгортати власну платформу масових відкритих онлайн-курсів з усім потрібним інструментарієм можна будь-де у будь-який час за наявності інтернету, серверного простору або хмарного простору для розміщення та фахівця або групи фахівців для модифікації та локалізації платформи. Зараз OpenEdX послуговуються близько 200 платформ в усьому світі, їх кількість зростає щодня.

В Україні першу спробу створення масових відкритих онлайн-курсів було здійснено 2013 року на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, проте проект «Університет онлайн» не користувався широким попитом. Навесні 2014 року стартував проект EdEra, спрямований у вигляді онлайн-курсів допомоги школярам підготовуватись до зовнішнього незалежного оцінювання. Перша успішна платформа масових онлайн-курсів в Україні буда заснована у жовтні 2014 року — Prometheus на сьогодні нараховує більше 270 тисяч активних користувачів, й ця цифра постійно збільшується. Усі курси, які пропонує платформа, викладаються українською мовою провідними українськими викладачами.

Можливість доступу до онлайн-курсів спричинила стрімке зростання зацікавленості фахівців у галузі освіти у цій технології та призвела до її імплементації у змішаному форматі. Вперше термін «змішане навчання», або «гібридне навчання» з'явився у 1960-ті роки, коли освітяни спробували використовувати цифрові засоби для автоматизації навчального процесу. Однією із перших систем автоматизації стала платформа PLATO (Programmed Logic for Automatic Teaching Operations), розроблена університетом Іллінойса для оптимізації освітньої програми [6]. Цією системою послуговувались протягом 40 років — постійно вдосконалювали та змінювали відповідно до змін в інформаційному просторі та комп'ютерних технологіях.

Змішане навчання передбачає використання загальнонавчаних викладацьких практик (лекції, аудиторні практичні заняття, семінарські заняття, майстер-класи тощо) у поєднанні із цифровим складником — використання інформаційних технологій для автоматизації

процесу тестування, виконання домашніх завдань, перегляду лекційного матеріалу тощо. На сучасному етапі змішане навчання передбачає перенесення лекційного матеріалу в його класичному викладі інформаційної лекції в онлайн за допомогою створення відеолекції та розміщення її на відповідній платформі [1]. Аудиторні заняття перетворюють на проблемо-орієнтовані лекції, протягом яких викладач може пояснити незрозумілі моменти із онлайн-матеріалу та на більш складних прикладах подати додатковий матеріал, обговорити його зі студентами. Це стимулює студентів до самостійного навчання та критичного мислення, оптимізує викладацький час. Частина практичних занять або їх повний цикл також може бути перенесена в онлайн та повністю автоматизована. Обрання цифрової частки та автоматизації процесу залежить від мети та завдань дисципліни, а також від рівня підготовки студентів.

У сучасній практиці змішаного навчання застосовуються різноманітні моделі. Найбільш популярними для вищих навчальних закладів є ротаційна модель різних типів, флекс-модель, модель *a la carte* та насичена віртуальна модель [1].

За умов використання ротаційної моделі передбачають три типи взаємодії викладача та студентів. По-перше, ротаційна модель по станціях, коли студенти переходять від однієї частини аудиторії до іншої, від станції до станції зі зміною діяльності. Наприклад, на першій станції передбачено перегляд відеоматеріалу, на другій станції — його практичне використання на обраному устаткуванні, на третій — тестування за темами попередніх занять або опанованого в аудиторії тощо. Станції та порядок їх використання обираються викладачем відповідно до завдань курсу або викладачем разом зі студентами, щоб визначитись із тим типом роботи, який буде найзручнішим для всіх учасників навчального процесу. Такий варіант змішаного навчання можна активно реалізовувати під час підготовки фахівців із видавничої справи та редагування: в аудиторії можна розмістити станцію із онлайн-матеріалами для вивчення, станцію для ознайомлення з сучасними медійними процесами, станцію для Skype- або Viber-конференції із провідними фахівцями галузі тощо. Однією із вдалих практик використання ротаційної моделі за станціями є створення студентами в аудиторії власної настільної гри за матеріалами навчальної дисципліни і подальше застосування такої гри для закріплення знань й повторення пройденого матеріалу.

Другий варіант — ротація по лабораторіях за умови вивчення предмету, який передбачає лабораторні заняття та застосування лабораторного обладнання. Студенти переміщуються по лабораторіях, як реальних, так і віртуальних, для того, щоб якнайкраще опанувати запропонований у межах курсу матеріал. Лабораторна ротація для майбутніх працівників редакторського спрямування можлива за умов вивчення поліграфічного середовища та опанування потрібного устаткування, проте такий вид змішаного навчання можна імплементувати тільки в межах конкретних дисциплін.

Третім варіантом ротаційної моделі є так звані «перегорнуті класи», в яких весь лекційний матеріал та підготовка до заняття переносяться в онлайн, а в аудиторії студенти виконують практичні завдання та розбирають вивчене вдома або в іншому середовищі із доступом до інтернету. Для студентів гуманітарних спеціальностей такий вид змішаного навчання є одним із кращих: він дозволяє студентам опанувати самостійно лекційний матеріал та підготуватись до занять в аудиторії, критично осмисливши викладений теоретичний масив, проаналізувавши джерела та обговоривши питання із колегами-студентами на форумах обраної для навчання онлайн-платформи. Викладач таким чином економить час, акцентує на практичному матеріалі, відповідає на питання студентів, допомагаючи їм краще опанувати необхідні навички та вміння. Серед прикладів варто навести опрацювання студентами проблемних питань, які не мають чіткої або усталеної відповіді і потребують від студента власного критичного опрацювання. Після належного осмислення та обговорення в аудиторії, обміну думками із іншими студентами та викладачем можливо дійти до результативного умовиводу та визначитись із позицією щодо суперечливого твердження.

Флекс-модель використовується за умови наявності відкритого простору, який можна організувати так, щоб в ньому одночасно знаходились і навчались до 100 людей. Кожен із них має доступ до всього розміщеного устаткування, може переглядати онлайн-відео, контактувати із іншими студентами тощо. Викладач за умов використання такої моделі цілковито перетворюється на ментора, який пояснює незрозумілі моменти, разом зі студентом розробляє «дорожню карту» вивчення дисципліни, причому для кожного студента такий план навчання буде індивідуальним. Використання флекс-моделі для фахівців із видавничої справи та редагування можливо впроваджувати у форматі

спільних освітніх ініціатив для обміну досвідом між студентами різних університетів та для розробки індивідуальних програм підготовки магістрів та PhD.

Модель *a la carte* передбачає наявність визначеної викладачем або програмою заняття у режимі повного онлайну, тобто і лекційні, і практичні, і лабораторні заняття за потреби студент може проходити повністю онлайн включно із перевіркою виконаних ним завдань за допомогою платформи для онлайн-навчання. Впровадження такого варіанту в освітній процес для фахівців із видавничої справи та редагування передбачає наявність потрібних курсів для опанування в онлайн-режимі, проте реалії сучасної українською освіти поки не дозволяють повноцінно використовувати такий варіант змішаного навчання. Із розвитком освітніх технологій та збільшенням кількості онлайн-курсів й матеріалів для змішаного навчання така модель може набути активного застосування в гуманітарній вищій освіті в Україні.

Насичена віртуальна модель на сьогодні наявна тільки у провідних світових вищих навчальних закладах, які почали впроваджувати технології змішаного навчання у середині 2000-х років — за умови використання цієї модель кожен із курсів, які наявні в тому чи іншому вищому навчальному закладі, має два варіанти: онлайн та офлайн. Студент може обирати курси, які він слухає у звичайній аудиторії, а може додатково або навіть як основні брати курси, які він проходить онлайн на платформі вищого навчального закладу. Спілкування із викладачем так само відбувається онлайн, як і оцінювання досягнень студента із подальшим їх врахуванням у дипломі.

У Видавничо-поліграфічному інституті протягом 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016 навчальних років у межах кредитного модуля «Редагування різних видів видань. Редагування перекладу» було проведено експеримент із впровадження технології змішаного навчання із залученням студентів другого курсу на пряму підготовки 6.030303 «Видавнича справа та редагування». У 2012–2014 роках було застосовано ротаційну модель із ротацією по станціях: протягом аудиторних занять студенти переглядали відео-матеріали за темою, обговорювали матеріал, писали невеликі тести, виконували практичні заняття. Інформаційні лекції у класичному вигляді були модифіковані у проблемно-орієнтовані лекційні зустрічі

із подальшим переходом до іншої станції — до всіх лекцій студенти попередньо готувались за матеріалами, надісланими онлайн.

У 2014–2016 роках частину лекційного матеріалу було переведено у відеоформат, завдяки чому з'явилась можливість застосовувати інший варіант ротаційної моделі — «перегорнуті класи». Лекції студенти частково переглядали онлайн у зручний для них час, за потреби переглядали повторно, що дозволило краще засвоювати матеріал. Після кожної подібної лекції проводилось невелике усне чи письмове опитування, аби зрозуміти якість опрацювання студентами матеріалу та їх готовність до аудиторної роботи. В аудиторії розглядалися складніші для розуміння теми, для яких потрібне залучення викладача та додаткові пояснення на конкретних прикладах. Студенти мали змогу долучатися до створення таких матеріалів (знаходили вдалі приклади до тем, досліджували їх тощо).

Окрім того, протягом 2010–2016 років кожен потік студентів поділявся на 5 груп, кожна з яких виконувала завдання з перекладу, його редагування із залученням онлайн-інструментів (створення субтитрів) і презентувала його в аудиторії як кінцевий продукт у першому семестрі. Проект оцінювався в аудиторії за заздалегідь розробленими й доведеними до студентів критеріями й шкалою оцінювання. Фінальна оцінка за проект складалась із оцінювання іншими студентами в аудиторії та аналізу викладача. За результатами роботи із кожною групою, яка готувала свій окремий продукт, проводилась додаткова бесіда із роз'ясненням помилок — під час цього процесу також застосовувались мережеві технології (аналіз якості створених субтитрів, використання онлайн-словників для пояснення безеквівалентної лексики та ключових слів тощо).

Проведене дослідження дозволило виокремити ключові переваги змішаного навчання у підготовці фахівців із видавничої справи та редагування:

- Збільшення взаємодії між студентами, а також між студентами та викладачем.
- Підвищення активного навчання в аудиторії.
- Попередня підготовка до подальшої роботи в аудиторії.
- Розбір цікавих кейсів, залучення медіаконтенту замість пояснення базових понять.
- Доступ до матеріалів у будь-який час та будь-яким способом.
- Економія ресурсів.

Робота в аудиторії все більше тяжіє до двостороннього комунікаційного процесу замість одностороннього, що підвищує якість навчального процесу й стимулює студентів практикувати вміння й ораторські здібності, які є одними з ключових для майбутнього фахівця у сфері комунікацій. Використання медіаконтенту збільшує наочність поданого матеріалу, розвиває асоціативні зв'язки, що підвищує якість запам'ятовування нової інформації. Доступність матеріалів онлайн спрощує навчальний процес загалом: відсутність перепон і спрощений доступ дають можливість опанувати навчальну дисципліну в зручний для студента спосіб й у зручному місці. За відсутності можливості зосередитись в аудиторії студент завжди може скористатись матеріалами вдома, ще раз пройти лекційну частину, виконати онлайн-тестування, поставити питання іншим студентам.

Змішане навчання дає можливість подолати загальний брак кваліфікованих кадрів в усіх галузях знань в Україні. Фахівці в Україні не мають вільного доступу до більшості світових наукових доробків, проте завдяки відкритості масових онлайн-курсів й можливості використовувати лекції провідних фахівців сфери у навчальному процесі існує можливість подолати прірву у знаннях й подати студентам актуальний й обґрунтований світовими фахівцями матеріал. Серйозна кадрова проблема в регіональних вищих навчальних закладах України може бути подолана завдяки створенню фахових курсів вищих навчальних закладів, які є лідерами української освіти з підготовки кадрів і їх професійної затребуваності.

Серед недоліків онлайн-курсів варто зазначити: залежність від технічних засобів; високий поріг цифрової грамотності; відсутність групової роботи за умови онлайн-лекцій; мотивованість до самостійного навчання та опанування матеріалу.

Особливо складним є подолання порогу цифрової грамотності серед студентів-гуманітаріїв, тому необхідно приділяти особливу увагу вивченню провідних інформаційних технологій та способів їх залучення до робочого процесу майбутніх фахівців із видавничої справи та редагування. Цифрова грамотність сьогодні — один із складників не тільки успішного навчання, а й реалізації себе як фахівця в подальшому. Студентам-гуманітаріям бажано обов'язково набувати необхідних знань із цифрових комунікацій, тому впровадження новітніх технологій у навчальний процес — додатковий стимул для набуття професійних знань та вмінь в умовах інформатизації суспільства та постійного опрацювання цифрової інформації.

Брак належних технічних засобів — одна з найголовніших проблем впровадження змішаного навчання, оскільки реалізація значною мірою залежить від наявності постійного та стабільного підключення до інтернету та необхідного устаткування для виходу в мережу. У великих містах, регіональних центрах України можливість використання технічних засобів майже завжди наявна, проте в невеликих містах, містечках та селах подолати технічні проблеми поки що не завжди можливо. У НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» створено додаткові умови для виходу студентів до інтернету: майже весь Кампус університету має wi-fi-точки або інші варіанти підключення, за умови відсутності у студента комп'ютера, можна знайти необхідне устаткування у бібліотеці.

Мотивованість до самостійного навчання цілком залежить від студента та його прагнення. Викладач-ментор має зацікавити предметом, скерувати студента, виробити разом із ним підхід, проте за відсутності відповідної роботи з боку студента, особливо самостійного опрацювання під час змішаного формату навчання, рівня належних знань досягти буде майже неможливо.

Висновок. За результатами експерименту й аналізу випускних робіт і залікових проєктів, можна зробити висновок, що змішане навчання покращило загальні результати з кредитного модуля на 32 %. Впровадження такої системи в навчальний процес дає змогу студентам краще засвоювати лекційний матеріал, підвищує їх активність під час практичних занять та мотивованість до навчання. Майбутні фахівці із видавничої справи та редагування, у першу чергу, спеціалісти із комунікації й інформації, тому для них вміння критично мислити, розвивати навички пошуку та опрацювання різних джерел, використання кросс-платформених можливостей для навчання є одними з ключових. Використання ротаційної моделі для практичних кредитних модулів із різних видів редагування є найбільш виправданим і дозволяє поєднувати різні способи викладу матеріалу й поточного контролю.

Подальше впровадження технології змішаного навчання в освітній процес для фахівців з видавничої справи та редагування дозволить модернізувати навчання, опанувати новітні технології, створити середовище для розвитку критичного мислення та самомотивації, розвинути необхідні навички планування власного часу, інтегрування технологій у подальшу роботу тощо.

Література:

1. *Платформа Prometheus*. Онлайн-курс «Як створити масовий відкритий онлайн-курс» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://courses.prometheus.org.ua/courses/Prometheus/МООС101/2016_T1.
2. *Ambrose S. A., Bridges M. W. How learning works: Seven research-based principles for smart teaching* / S. A. Ambrose, M. W. Bridges, M. DiPietro, M. C. Lovett, M. K. Norman. — Jossey-Bass, 2010. — 336 p.
3. *Clark R. C., Mayer, R. E. e-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning (3rd ed.)* / R. C. Clark, R. E. Mayer. — Pfeiffer, 2011. — 528 p.
4. *Kaplan A. M., Haenlein M. Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster* / Business Horizons. — 2016. — Volume 59. — Issue 4. — P. 441–450.
5. *Pappano L. The Year of MOOC.* / The New York Times, retrieved 18 April 2014 [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://www.nytimes.com/2012/11/04/education/edlife/massive-open-online-courses-are-multiplied-at-a-rapid-pace.html?pagewanted=all&_r=0.
6. *Woolley D. PLATO: The Emergence of Online Community* / Think of it, 1994. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://thinkofit.com/plato/dwplato.htm>.

Sehol R. I. Mixed education training of Publishing and Editing.

The article indicated by current trends in education, in particular — the concept of «blended» or «hybrid» learning. The key models of blended learning are presented: rotation model, flex model, a la carte model and enriched virtual model. In the modern process of intercultural communication competence of the expert in the field of publishing and editing and such specialists' preparation require the introduction of new technologies at the intersection of online and offline education. Based on the study's results further introduction of blended learning in the training of specialists in publishing and editing can be made.

Keywords: mixed education online course rotary model feks model, model a la carte, rich virtual model.